

Népek világossága...

A II. vatikáni egyetemes zsinatnak kétségtelenül legjelentősebb dokumentuma a tíz éve megjelent „Lumen Gentium” kezdetű dogmatikus konstitúció volt. Az egész zsinatnak minden igyekezetét és gondját, de egyszersmind legjelentősebb eredményeit is ez a határozat tükrözi. Ném ok nélkül állítjuk ezt, hiszen ma már a higgadt vizsgálódás is megállapíthatja, amit Karl Rahner röviddel a zsinat után részletesen feltárt: a II. vatikáni zsinat ekkleziológiai zsinat volt. Az egyház öntanúsítást adott, önfeltárukozást végzett ezen a zsinaton. Az 1964. november 21-én közzétett konstitúció világítja meg az egész zsinati tanítást és ad mintegy keretet a II. Vatikánum törekvéseinek és írásba is foglalt eredményeinek. Az összes többi dokumentum a Lumen Gentium fényében válik valóban érthetővé, vagy talán így is mondhatjuk: mindegyik csupán kiegészíti, teljesebbé teszi az egyházzal szülő zsinati tanítás mondanivalóját.

A vándoregyház úton van. Egyetlen zsinati határozat, megszövegezett tanítás nem állíthatja ugyan meg útjának folytatásában, de igenis lehet mérőföldkő, melynél felmérést végzünk, és előre tekintünk. Aki csak kissé is ismeri az egyház és az egyetemes zsinatok történetét, az jól tudja, hogy a megfogalmazott zsinati szövegek — jóllehet lezárnak egy-egy szakaszt az egyháznak és tanításának történetében — sohasem jelentenek megállást, végállomást. Ellenkezőleg: a fejlődésnek, továbblépésnek állomásai. Új „platform”, melyen az egyház megvetheti lábát, és a Szentlélek erejében megfiatalodva indulhat új utakra, a további fejlődés felé.

Mit jelent ma, a tízéves évfordulón visszaemlékezők számára a Lumen Gentium? Talán úgy fogalmazhatunk helyesen, ha kijelentjük: ugyanazt, amit a vándorló izraeliták számára az Úr egy-egy megnyilatkozása jelentett. Az ószövetségi krónikás így foglalja össze a választott nép ismételt tapasztalt reakcióját: Mindazt, amit az Úr számunkra mondott, követni is akarjuk, megtesszük (vö.: Kiv 24,7). Ugyanezt a gondolatot fejezte ki VI. Pál pápa, amikor Betlehemben hangoztatta (időben közel áll egymáshoz a két esemény: a dokumentum megjelenése és a pápa szentföldi zarándokútja): új stílust, új formákat kell biztosítanunk az egyház élete számára. Azon kell fáradoznunk, hogy gondolkodásában, imádságos életében, nevelési módszerében, művészetében, törvényadásában, új, szép, valóban lelkének mélyéről fakadó vonásokat tudjunk felmutatni. Ehhez közös erőfeszítésre van szükségünk, amelyből az egyházon belül minden csoportnak ki kell vennie részét.

H. de Lubac írja: egy harcos ateista ismerőse mesélte el egy pappal folytatott beszélgetését. Az Isten-problémáról kezdtek vitatkozni. Végül is a pap kijelentette: ami engem voltaképpen érdekel, az nem az Isten, hanem az egyház. — Lehet — írja tovább de Lubac —, hogy e párbeszéd nem egészen így zárult le, mégis elgondolkodtató jelenségre hívja fel a figyelmet. Mintegy árulkodik arról a beállítottságról, mely sokak gondolatvilágában, lelkében még ma is él. Igaz, a századforduló óta ismételtlen elmondták és leírták, hogy a XX. század az egyház évszázada lesz. Ezt a kijelentést helyesen is lehet érteni és értelmezni. De az egyháznak mintegy Isten fölé való helyezése, túlzott önállóságának és öncélúságának hirdetése, ez — úgy tűnik a fenti párbeszédéből is — századunkban sokak komoly kísértésévé vált.

Erre gondolva szinte kézenfekvő a megállapítás: a huszadik század második felében összegyűlt egyetemes zsinatnak ugyancsak komolyan megfontolás tárgyává kellett tennie, mi is az egyház, miért van egyház? A hosszas viták után megfogalmazott dokumentum alap gondolata, hogy az egyháznak a népek világosságát, azaz Krisztust kell hordoznia és hirdetnie, őrá kell tanúságot tennie. A történelmi fejlődés mély belső logikával vezette az egyházat a szóban forgó zsinati dokumentum megszövegezésére. Az elmúlt mintegy négy évszázad során ugyanis valóban sokat foglalkoztak az egyházzal, annak problémáival, azonban sajnálatos módon szinte kizárólag abban a hitvédő „sündisznó-állásban”, mely hivatott volt a katolikus egyházat más egyházaktól elkülöníteni, igazát azokkal szemben megvédeni.

Századunk nagy felismerése, hogy egyrészt a tudatos különállás évszázadai után végre elkezdjük keresni az újraegyesülés lehetőségeit és útjait. — Másrészt — s ez a törekvés nem választható el az előzőtől — az egyháznak újra át kellett gondolnia, és a világ elé kellett tárnia, hogy mit is tart önmagáról, küldetéséről, céljáról. A *Lumen Gentium* így bizonyos mértékig a szükségszerűség jegyét is magán viseli.

Ne értsük azonban félre az imént mondottakat. Vajon mindez azt jelentené, hogy az egyház — minekutána közel két évezreden át az „isteni dolgokról” szólt, azokkal foglalkozott, jól szem előtt tartva vertikális irányzódását — egyszerre mintegy felfedezte: most az evilág előtt kell számot adnom, a horizontális vonatkozásokkal kell törődnöm? Vessük tehát tekintetünket ezután a földre, embertársainkra, azok kérdéseire és igényeire, és — ami talán még veszélyesebb vállalkozás — reflektáljunk csak önmagunkra, foglalkozzunk saját magunkkal? Amikor az egyház önmagát kívánja a világ elé tárni, vagy épp a világ érdeklődését kívánja felkelteni, nem azt a látszatot kelti-e, hogy a középpontja mindennek, hogy ő maga a végső cél, és ő a forrása az emberek üdvösségének? Nem azt követeli-e magának, ami egyedül Istent illeti, ami csak Istenre vonatkoztatható? Nem úgy vélekedik-e, ahogyan a fentebb említett pap: az egyház mindenkéltől? — Mindenestre az így megfogalmazott kérdések és a bennük rejlő probléma nem új. Már *Claude abbé* így fogalmazta azt meg Bossuet számára: az egyház összeéveszti, sőt felcseréli a pápaságot és a vele kapcsolatos földi berendezkedést a mennyek országával, és isteni magaslatra emeli önmagát.

Mindezek előrebocsátása után feltétlenül érdekesnek kell tartanunk, hogy a II. vatikáni zsinaton mégis új értelmet kapott az egyház önreflexiója. Igenis reflektáljon az egyház önmagára, tárja a világ elé önértelmességét — követeljük a zsinati atyák —, de úgy és azért, hogy akkor is Krisztus fénye ragyogjon fel az emberek előtt, ha a földön vándorló egyházra ügyelnek. Ennek érdekében adja fel végre az egyház a „tökéletes társaságnak” evilági képletekhez szabott elméletét, s önelégültsége helyett éppen „gyengeségeivel dicsekedve”, hogy története, múltja és jelene Isten erejéről tegyen tanúságot. Az egyházat nem szabad többé csakis mint „intézményt”, annak minden jogi, társadalomelméleti stb. vonatkozásában vizsgálni. Igen, az egyház intézmény is, de ennél mérhetetlenül több. XXIII. János pápának zsinatot összehívó szándéka éppen ezt a „többet” kívánta a világ elé tárni. A pápa egy hónappal a megnyitás előtt (1962. szeptember 11-én) mondotta, hogy a zsinaton végre szembe kell néznie az egyháznak Krisztussal. A Feltámadottnak isteni tekintete kell, hogy az egyházon átragyogjon, s hogy az egyház ezt tükrözve vezesse az üdvösség felé az emberiséget. Beszéde elején és végén így kiáltott fel a pápa: „Igen, ez Krisztus fénye: Krisztus egyháza, a népek világossága!”

A tíz esztendeje ünnepélyesen nyilvánosságra hozott *Lumen Gentium* konstitúció minden bizonnyal még a következő generáció számára is maradandó tanítást nyújt. És igaz ugyan, hogy benne maga az egyház áll a dogmatikus fejtegetések középpontjában, de e középpontosság nem fontoskodásból vagy önelégültségből ered. Ellenkezőleg, éppen abból a törekvésből fakad, hogy a zsinat igazolja: az egyház a hitnek nem központi témája. Nagyon is elevenen, „időtlen” biblikus képekben, és mégis korszerűen mutat rá a dokumentum, hogy az egyház ugyan a földön él, és mint egykor Isten őszövétségi népe a pusztában, a világ végezetéig maga is vándorol; hogy érzelmeinkkel megragadhatóan „Isten új népe”, de ugyanakkor titokzatos valóság, misztérium. E titok azonban nem saját mivoltát rejt, hanem Krisztus misztériumát teszi emberileg megragadhatóbbá, nyilvánvalóbbá a világ előtt.

Figyelemre méltó, hogy amikor már 1962 őszén a zsinati atyák az első tervezetet élesen támadták; egyszersmind nagy számban adtak kifejezést a kívánságoknak: mit is vár ma a kereszténység, sőt a világ egy ilyen önreflexiótól? Többek között elmondották: hozzák összhangba az egyházzal szóló tanítást a már kihirdetett liturgikus konstitúció tanításával; más szóval: az egyház istentiszteleire és istencsésére vezessen, miként liturgiája, ne pedig botránykő legyen. Saját gyarlóságával és merevségével ne az Istentől való eltávolodást mozdítsa elő, hanem hivatása szerint Istenhez vezessen. Ne rekedjen meg a dokumentum a földi egyház bemutatásánál. külső megjelenésének, jogi berendezkedésének igazolásánál, hanem mutasson szüntelenül Krisztus felé. Nem szabad azt a benyomást keltenie, mintha a vándoregyház azonos lenne magával az Isten országával. Ne a megmerevedett és változhatatlannak tartott intézményt (estab-

ishment) tárja a világ elé, hanem azt hangoztassa, hogy a változások törvénye alatt állunk, s hogy úton vagyunk, miközben küldetésben járunk. E küldetést mindig, a történelmi mában is — nemcsak a kezdet idején — a Szentlélek erejében lehet valóra váltani, mindig a Lélek útmutatása szerint, nem pedig a „jól bevált sémákra” hagyatkozva kell a cél, a mennyei Jeruzsálem felé törekednünk. Úgy kell a világ előtt az egyházzól szólni, hogy kitűnjék: erejét felülről nyeri, a misztérium világa felől érkezik, és oda kell visszatérnie, afelé kell vezetnie. Mindezekre gondolva nem akarta a zsinat az egyházat merev és örök érvényűnek tartott definíciókkal meghatározni, inkább a biblikus képekkel (akol, — nyáj, melynek Isten a pásztora, — termőföld, — szántóföld, — épület, melynek alapja Krisztus, — család, hegyen épült város, — földi vándor, stb.) kívánt rámutatni lényegére, hivatására, céljára. A hierarchiáról is a biblia és az evangélium szellemében kell szólni, ezért azt csakis mint szolgálatot lehet bemutatni. Amint Krisztus szolgálni jött, úgy kell az őt képviselőket is szolgálatra vállalkozniuk, nem pedig unos-untalan feljhatalomra, jogokra hivatkozni. Rá kell mutatni arra is, hogy a szentség útja az egyházban mindenki előtt nyitva áll, jóllehet vannak Isten népében különleges feladatok és szolgálatok, melyek fokozott életszentségre köteleznek.

Az igényeknek és kívánságoknak felsorolásában kiemelkedő volt 1962. december 5-én Montini bíborosnak — a későbbi VI. Pál pápának — felszólalása. Milano érseke azt követelte, hogy a készülő dokumentum által is mindenki előtt Jézus Krisztust dicsőítse és állítsa előtérbe a zsinat. Az egyháznak ugyanis élete során ugyanazt a gondolkodásmódot és ugyanazt a szolgáló gyakorlatot kell — ha gyarló emberi hibákkal terhelten is — megvalósítania és a világ elé tárnia, amely Jézus Krisztusé volt. Szeme előtt kell tartania és hirdetnie kell, hogy Jézus Krisztus nélkül semmire sem képes, hogy mindent őtől kapott; hogy létének egyetlen igazolója és értelme Krisztus; hogy mindenkit öhozzá kell vezetnie. De nemcsak hirdetni kell ezt, hanem élettét kell megvallani. Mindennek a tudata kell, hogy az egyház magatartásából kitűnjék. Jézus az Ur, ő áll előtérben, — az egyház szerényen csak a háttérben. Ez a szemlélet lehet csupán — mondotta Montini — a készülő dokumentum egyetlen igazolható és elfogadható teológiai alapja.

Ma már — miután a zsinat történetiről vaskos kötetekben tették közzé a felszólalások és viták „eseménynaplóját” — köztudott, hogy bár Montini bíboros és sokan mások, akik hasonló szellemben nyilatkoztak, kemény kritikával és ellenállással találták magukat szemben, a tíz esztendeje közzétett *Lumen Gentium* mégis az „új hang” és „új szellem” jegyében készült el. Igaz ugyan, hogy a viták során ez az „új hang” sokakat „kihozott sodrából”, sokan emlegették, hogy a bibliai nyelvezet nem elég világos, nem tud versenyezni a precíz dogmatikus-jogi megfogalmazással. Igaz az is, hogy többen félték attól: a Montini-féle követelmények túl nagy merészségről tanúskodnak, az új szemlélet (melyről nem tudták elismerni, hogy voltaképp ősi felfogást tükröz) az egyházat majd „felforgatja”. Igaz, hogy a szegénységre és szolgálatra való felszólítás többek fülében a forradalom és lázadás hangjának tűnt, sőt volt, aki demagógiával vádolta a lassan többséggé alakuló új szellem képviselőit, mi több, volt aki „nefanda audacia”-t, elvetemült merészséget emlegetett. Mindez ma már történelem. De az is tény, hogy az aggodalmaskodók ellenvetései nem értek célt. Két esztendő három ülészaka alatt számos félreértést tisztáztak, míg nem elsőprő többséggel megszavazták a Krisztus világosságáról tanúságot tevő dokumentumot. Az esemény sorozat záróakkordjaként *Christopher Butler* apát már szinte könnyed szellemességgel tudta összefoglalni a vitáknak pozitív irányba mutató értelmét. Minden — olykor nagyon is ellentétes — megnyilatkozás belső logikáját kutatva rámutatott, hogy a viták során Isten Lelkének működése és az egyház életereje vált egyre nyilvánvalóbbá. Végül is a zsinat nem tett mást, mint Isten felhívó szavára, az idők jeleire ügyelve összefoglalta a hitből fakadó választ. Az atyák figyelembe tudták venni a kor igényeit, de anélkül, hogy bármit is feladtak volna a maradandó értékű tanításból. Krisztusról, az ő akarata szerint összegyűlt Isten népéről szóltak. Arról a Krisztusról tettek tanúságot, akinek nevében összegyűl és akit követve akar ma is szolgálni az egyház.

Mindezek után elmondhatjuk, hogy a *Lumen Gentium* — a közvetlen előzményeket és a teológiatörténeti hátteret vizsgálva — félreérthetetlen integrációs, azaz a múltat teljesebbé tenni akaró, kiegészítő törekvés jelmeze. Az évszázadok során az egyház — támadások és belső tévtanok ellen küzdve — ki-kisarkított

egyik-másik, önmagára vonatkozó tanítását. Oly elemek sorakoztak így egymás mellé, melyek között akadt örök érvényű, Krisztus akarataira visszavezethető, de akadt időleges, emberi, korszerűséget kielégítő is. A zsinat ebben a dokumentumban arra törekedett, hogy a lényegest foglalja össze, hogy a Krisztushoz tartozást dokumentálja. S bár „dogmatikus” tanítás született, az egész szöveg pasztorális jelentősége és értéke is igen nagy.

Ennek az integrációs törekvésnek első lényeges tényezője, hogy a látható, a külső megjelenésében megragadható egyházat — melyről sokan egyenesen azt tartották, hogy „az” egyház — szerves összefüggésében mutatja be a nem látható érzékkel meg nem ragadható, a misztérium fényében felragyogó egyházzal. Jel, őszentségi jel az egyház, mely minden külső megragadhatóságában is a belső lényegre, a Krisztus szándéka szerint összegyűlt szeretetközösségre kell, hogy mutasson. Természetesen azt sem feledhetjük: Krisztus kegyelmét, annak szétosztását, közvetítését a látható egyházra bízta. A kettősségben álló egység kidomborítása: az egyház öntanúsításának fontos momentuma volt a zsinaton. Mindazonáltal az Istennel való belső életegység döntő tényezője az egyházhoz való tartozásnak. Hiába tagja valaki a „külső” egyháznak, ha nem él benső, kegyelmi egységben Istennel. Ugyanakkor azonban fordítva is érvényes: ha valaki felismerte, hogy Krisztus egyházával találkozott, annak élő tagjává kell válnia.

Az integrációs törekvés tűnik ki azokon az oldalakon is, melyeken a dokumentum a papságról és a világi hívekről szól. A „klérus” és a „világiak” Isten népében válnak egységes egészé. A megkülönböztetés nem jogi, hanem szentségi eredetű. Isten népének nagyobb része a keresztség szentségében születik újjá, a bérálásban válik nagykorú keresztnnyé, az egyházi rend szentsége pedig különleges szolgálatra avatja — szám szerint a mindig kisebb részt. De minden Krisztus-hívó — bármilyen mértékben is részesüljön a szentségi kegyelmek gazdagságában — egy népben, Isten népében válik egységes egészé, valódi Krisztus-közösséggé. A megkülönböztetés tehát reális, a megosztottság azonban már Krisztus szándéka ellen van, mivel az egész népnek egységessé kell válnia a szolgálat szellemében.

Különleges és jelentős integrációs törekvést árult el a Lumen Gentium azon az oldalakon, ahol a pápának és a püspököknek kollegiális egységét hangsúlyozta. Téves ismeretekre és értelmezésekre vezethető az a már-már vulgáris felfogás, hogy az I. vatikáni zsinat tanítását a II. Vatikánum visszavonta, esetleg megváltoztatta. Nem, itt is kiegészítésre került sor. A kollegialitás értelme, hogy a püspökök testülete Péter utódával, a pápával együtt egységes testületet alkot. A püspökszentelés és a római püspökkel való egység által minden egyes püspök nemcsak saját egyházmegyéjének válik pásztora, hanem a püspöki kollegium tagjává is. Az egyházban a püspökök kollegiuma nem csupán a püspökök szám szerinti summája, hanem, mint kollegium — egységben a fővel — krisztusi alapítású, az apostolkollegium utódja. Tíz évvel a dokumentum megjelenése után — és mintegy száz évvel az I. Vatikánum infallibilitás-dogmája után — a kollegialitás távlatokat jelentő és hordozó fontosságát ma még csak kezdeti fázisában ismerhetjük. Úgy tűnik, hogy a mindinkább egységre törekvő világunkban az egyházban is nagyobb igény van a közös felelősségvisselésre. Egyszersmind vitán felül áll az is, hogy a kollegialitás tana történetileg magában a kinyilatkoztatásban nyeri alapozását.

Végül integrációs munkát végzett az egyház zsinati öntanúsításában, amikor az egyébként gyakran — és nem szerencsés módon — izoláltan jelentkező Mária- és a szentek tiszteletét szervesen kapcsolta Krisztus misztériumához, az egyház belső életéhez. Az egyház Mária-tisztelete, a szentek tisztelete — ha helyes szemléletből fakad — elképzelhetetlen Krisztus misztériuma nélkül.

A tíz esztendeje nyilvánosságra hozott dogmatikus konstitúció feladata volt, hogy új szellemi és lelki energiákat bontakoztasson ki az egyház életében. Ezt ma, tíz év múltán nem nehéz megállapítanunk. Az elmúlt tíz esztendő azonban egyszersmind elégséges távlat is ahhoz, hogy feltegyünk néhány, ma már halaszthatatlannak tűnő kérdést. Vajon a zsinat által kijelölt útra az egész egyház rálépett-e? Ha esetleg így is lenne, vajon előbbre haladt-e a megkezdett úton? A feltárt új és mégis ősi forrásokból, mindenekelőtt a szentírásból merítettünk-e elégséges erőt? Igyekeztünk-e a Lumen Gentium mondanivalójában elmélyedni, gondolkodásunkat és tetteinket szerinte igazítani? Vajon az ébredés és az új életre való elszántság csak a zsinati atyák döntő többségű szavazatnyilvá-

nításaiban, vagy pedig az egyház egészében is megnyilatkozik? Megértettük-e már, elfogadtuk-e az új tanítást, — annak minden következményével együtt? Hogyan tudjuk azt a jövőben folyamatosan tettekben valóra váltani?

Tudjuk, az ilyen és hasonló „kényelmetlen” kérdések valóban nehéz kérdések is, kiváltképpen most, a tízéves évfordulón való visszatekintés és az előre-nézés órájában. Hiszen, ha még ma is fel kell tennünk ezeket a kérdéseket, akkor nyilvánvaló, hogy „vannak még hibák”, vannak még mulasztások. Egy bizonyos: a Lumen Gentium csakis akkor válik valóban hatékonyan a „népek világosságává”, a Krisztust követő szolgálat alapjává, ha teljesül az a feltétel, amit tíz éve maga VI. Pál pápa szabott. Az ti., hogy az egyház középpontjában végrehajtott alapvető reformok nélkül az egyház perifériáin sem lehet majd eredményes agglomerációt végrehajtani. Az új szellemnek, új lelkületnek mindenekelőtt az egyház központját kell átförmálnia, az új impulzusoknak az egyház szívéből kell érkezniük. Ha nincs, vagy nem lesz központi támogatás, akkor minden őszinte reformtörekvés csődöt fog mondani, akkor a megújulni kívánó szívek — olykor talán kritikátlanul — önkényeskedésre fognak hajlani. Ha az egyház felelős irányítói nem értik meg vagy késleltetni akarnák az idők jeleit, szavát és eseményeit, akkor anarchikus rendezetlenségbe fogják sodorni — ha az ellenkezőjét is akarnák — a részegyházakat.

Van azután egy másik veszély is — a pápa erre is ismételten utalt — ti. a meghamisítás veszélye. Ez legkönnyebben abból a mulasztásból fakadhat, hogy az egyház, Krisztus jegyese nem képes vagy nem akar Krisztusba, mint tükörbe tekinteni. Ha nem Krisztus elé állva és nem őszierinte vizsgálná önmagát, képtelenné válnék arra is, hogy Krisztus szeretetét, szépségét sugározza, szolgálatát folytassa a világban. Ha így járna el, feladná saját identitását, meghamisítaná önmagát.

Mindezek után szükségszerűnek tűnik az egyébként is ismert megállapítás: az egyházban minden igaz reformtörekvés csakis belső megújulási, azaz Krisztushoz hasonulni akaró szándékból fakad. Ez viszont elképzelhetetlen a szentírással és az élő tradícióval való szerves egybeforrottság nélkül. Ez utóbbi, azaz a hagyomány folyamatosága viszont valódi — Krisztushoz és az apostolokhoz fűződő — folytonosságot követel, és nem elégedhet meg egy rövidebb történeti fázishoz, például a tridenti időszakhoz való görcsös ragaszkodással. Meg kell továbbá még fontolnunk, hogy semmiféle korszerű megújulás nem lehetséges élő hit nélkül. Ez a hit követelő, azaz bátorságra és merészségre tart számot, hogy — Krisztushoz hasonlóan — tudjuk, ha szükséges, a nemegyszer „szentnek tartott” betű- és törvénykultuszról szabadulni. Követeli, hogy legyen erők újra Krisztus evangéliumának ítélszéke elé állni. Krisztus primátusa elé — vallhatjuk H. de Lubackal — sem régen, sem ma nem lehet senkit és semmit sem helyezni. A földi primátus-hordozó előtt is csak Krisztus rendelése, akarata és szándéka szerint lehet tisztelettel hódolni.

Tudjuk — huszonegy egyetemes zsinat története tanít rá —, hogy egyetlen zsinat sem ért el teljes „sikert” az egyház életében. Mégis lehetségesnek kell tartanunk, hogy a Lumen Gentium konstitúció eredményesen fog továbbra is hatni. Egyszerűen azért, mivel nem az emberi bölcsesség szavaival kívánt szólni, hanem „Krisztust, aki a népek világossága” állította újra az egész egyház elé. Amint a zsinat ülészakain naponta trónra helyezték a Krisztus szavát tartalmazó evangéliumot, éppúgy Krisztust magát tekintették az egyházzal szóló dokumentumot megfogalmazó atyák Igazságuknak és Útuknak. Csakis ebben a Krisztushoz kapcsolódásban képes ma is és továbbra is az egyház — ahogyan XXIII. János pápa mondta — „a maga útján járni”.

VI. Pál pápának zsinatot bezáró beszéde világosan foglalta össze: mit is akart a II. vatikáni „ekklézológiai” zsinat. Arra vállalkozott — mondotta a pápa —, hogy átgondolja: mi is voltaképpen az egyház, s ezt azzal a szándékkal tette, hogy önmagát jobban megismerve, földi szemléletét, jogszabályait és sok minden életében átrendezzen. Ez az önmagába-tekintés nem volt öncélú, még kevésbé volt jogainak hangoztatása, hanem azért történt, hogy — a Szentlélek kegyelmében — tulajdon életében és működésében újra felfedezze Krisztust és jobban elmélyedjen a titkaiba. Az egyház világosabban kívánta felfedni, megérteni Istennek terveit és jelenlétének, köztünk-lakásának misztériumát, hogy ezáltal felelőse hitét és elmélyítse szeretetét.

A zsinat réginék és újnák határán, feszültségében ült össze, tárgyalt, sőt vitázott az egyházzal, annak lényegéről, feladatáról. E tárgyalások és viták egyik

nagy jelentőségű dokumentuma éppen a Lumen Gentium volt. Az egyház általa mozgásba jött, hogy megtegye az első lépéseket saját holnapja, a jövő felé. Önmagát akarta figyelmeztetni: a történelmi mában úgy készíti elő a holnapot, ha többet és jobban figyel Krisztusra, létbeszólítójának akaratára. Ha buzgóbban hirdeti a megfeszített és feltámadott Krisztust. A „klerikális egyház” elefántcsonttornya ledől, hogy mind szélesebbre tárja kapuit Isten népe, a meghívottak számára.

Félre ne értsük azonban: a Lumen Gentium nem oly végleges dokumentum, amelynek alapján a vándoregyház egyszer s mindenkorra berendezkedik a földön, s magabiztosan tekint a jövő felé, nem gondolva a holnap új feladataira. A tízéves évfordulóját megért dokumentum csak kiindulópontja lehet, vagy inkább mérföldköve a jövő felé vezető útnak. Kovász, melynek hatnia kell. Jaj nekünk, ha megállnánk már az indulásnál. A tisztulási folyamatnak még csak a legelején vagyunk.

TEILHARD DE CHARDIN

AZ ANYAG SZÍVE (4)

3. Az Isteni Erőtér

Láttuk, hogy a szellem — sajátos struktúrája következtében — egyszersmind az égi tájak felé fordul, meg földi síkok is polarizálják. Két kockázatos törekvés. Könnyen származhat belőlük az a veszély, hogy fejlődésemet menet közben térítik ki útvjáról. Ha keleti és pogány irányomat követem, akkor szétesni és felolvadni engedik éneimet az egyetemes Szférában. Ha pedig — ellenkezőleg — elszakadok s elvágom magamat az egyetemes Szférától, akkor másfelé igyekszem fölszabadulni. Visszavető „materializálódás”, vagy pedig embertelenné tevő „spiritualizálódás”. Hálisstennek átjutottam e Scylla és Charybdis között. Ezt annak köszönhettem, hogy egy szép napon észrevettem: egy olyan Világban, amelyet már előzőleg összpontosuló jellegűnek ismertem fel, az Egység irányában nyitva áll egy harmadik út — és ez a jó! —: a kozmikus Szféra szíve mélyén találni meg azt a titokzatos, kettőből összetett pontot, ahol az önmagában teljesen elrendeződött Sokféle a reflexió erejével bensőleg jut föl a Transzcendensbe.

Ez bizony különös és elképesztő régió. A Kozmikus, az Emberi és a Krisztusi találkozására új terület tárul fel rajta: a *Központi*, ahol már kezd eltűnni az a sokféle ellentét, amely annyira gyötéri és szorongó aggódással terheli életünket.

Az összeszoruló bolygó ellenállhatatlan nyomására bennünk és körülöttünk napról napra súlyosabbnak érezzük azt az ellentétes törekvést, amely ott feszül egyrészt a minket egymáshoz kötő „tangenciális” erők, másrészt a „radiális” vágyak között, amelyek pedig arra sürgetnek, hogy személyiségük közölközhetetlen mélyét érzük el. Visszariadunk az elkerülhetetlen totalizálódástól, amely azzal fenyeget, hogy valami determinista és darabokra hulló „második Anyagba” süllyeszt. De elrémülünk attól a végtől is, amelyet az elgépiesedés okozhatna, s ami ugyanolyan félelmetes, mint a szétesés és a visszatérés az „első Anyagba”.

Lázálom szakad ránk: hátha pokoli körforgás, kiút nélküli *circulus vitiosus* bugyrai tartanak fogva...

Nos hát, éppen ebből a lidércnyomásból ébresztenek fel az összpontosító és vonzó egyetemes Központ sugarai. A bonyolultságuk végső fokára jutó és minket közönségre kötő kapcsolatok ebben az egyetemes Központban törekszenek összefonódni azzal a vonzással, amely énünket előreröpíti. Sajátos és csodálatos eredménye ez a Központi munkájának, amely se szét nem oldja, se le nem igazza azokat az elemeket, amelyeket egybegyűjt — de személyükben tökélesíti őket. S ez éppen azért van így, mert úgy szív magához, hogy egyre jobban „központosít”! — Csakugyan elmondhatjuk, hogy a Világegyetem ilyen magas csúcsein